

Številka: 00104-293/2021/5

Datum: 12. 8. 2021

Odgovor na poslansko vprašanje Zmaga Jelinčiča Plemenitega v zvezi z razlikami med kazenskimi in civilnimi postopki

Poslanec Zmago Jelinčič Plemeniti je dne 6. 7. 2021 na Vlado Republike Slovenije (v nadaljevanju Vlada) naslovil pisno poslansko vprašanje v zvezi z razlikami med kazenskimi in civilnimi sodnimi postopki, na katerega Vlada v nadaljevanju podaja odgovor.

Vlada uvodoma pojasnjuje, da je treba razlikovati med naravo in namenom kazenskega in civilnega postopka. Namen kazenskega postopka je (nekoliko poenostavljeno) zagotoviti, da se nihče, ki je nedolžen, ne obsodi, storilcu kaznivega dejanja pa izreče kazenska sankcija ob pogojih, ki jih določa kazenski zakon in na podlagi zakonitega postopka (prvi odstavek 1. člena Zakona o kazenskem postopku;¹ v nadaljnjem besedilu: ZKP). Namen pravnega postopka pa je med drugim v tem, da sodišče odloči v sporih iz premoženjskopравnih razmerij (1. člen Zakona o pravnem postopku²; v nadaljnjem besedilu: ZPP). V kazenskem postopku je torej osnovno gonilo javni interes, ki ga v okviru pregona zastopa državni tožilec (kar je povezano z ustavno pravico do osebnega dostojanstva in varnosti – 34. člen Ustave Republike Slovenije³ ter tudi ustavno določeno pristojnostjo državnega tožilca – 135. člen Ustave), v pravnem postopku pa je bistven zasebni interes, ki ga zastopa vsakokratni tožnik, ki npr. zatrjuje, da mu je toženec povzročil škodo. Iz navedenega izhajajo tudi bolj konkretne razlike med obema postopkoma – v kazenskem postopku velja domneva nedolžnosti (27. člen Ustave), obsodba pa je možna le, če je sodišče prepričano o krivdi (3. člen ZKP), sicer je treba storilca vedno oprostiti, sodišče pa zavezuje t.i. instrukcijska maksima, kar pomeni, da tudi samo ugotavlja materialno resnico, in sicer po uradni dolžnosti (17. člen ZKP). V kazenskem postopku so torej organi pregona tisti, ki zbirajo dokaze in pred pristojnim sodiščem dokazujejo storilčevo krivdo. V pravnem postopku pa je dokazni postopek po drugi strani praviloma odvisen od iniciative strank, ki poskušata zadostiti dokaznemu bremenu, ki ga določa materialno pravo. Le izjemoma lahko sodišče deluje samoiniciativno (7. člen ZPP), in če na podlagi izvedenih dokazov ne more zanesljivo ugotoviti kakega dejstva, sklepa o njem na podlagi pravila o dokaznem bremenu (postopek je torej odvisen zlasti od samih strank, ki uveljavljajo zasebne interese – 215. člen ZPP). Uspešna v postopku je torej tista od strank, ki v dokaznem postopku uspe dokazati obstoj zatrjevanega dejstva do te mere, da je to, kar trdi, bolj verjetno od tistega, kar zatrjuje nasprotna stranka. Dokazni standard je zato nižji oziroma prilagojen kvaliteti dokazov, ki sta jih stranki predlagali in jih je sodišče kot relevantne izvedlo. Sodišče nima možnosti, da o zadevi ne odloči, v vsaki civilni zadevi mora po

¹ Uradni list RS, št. 32/12 – UPB, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154, 22/19, 55/20 – odl. US, 89/20 – odl. US, 191/20 – odl. US, 200/20 in 105/21 – odl. US.

² Uradni list RS, št. 73/07 – UPB, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17, 16/19 – ZNP-1 in 70/19 – odl. US.

³ Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 47, 68, 69/04, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 in 92/21.

skrbni presoji vsakega dokaza posebej in vseh dokazov skupaj odločiti o utemeljenosti postavljenega tožbenega zahtevka.

Oškodovanec, ki mu je nastala škoda zaradi kaznivega dejanja, ima na voljo dve možnosti. Lahko v okviru kazenskega postopka poda premoženjskopравни zahtevek, ki je pravzaprav »civilnopravne«, torej skorajda »zasebnopravne« narave (gre namreč za povrnitev škode, vrnitev stvari ali razveljavitev določenega posla – drugi odstavek 100. člena ZKP; škoda pa je lahko premoženjska ali nepremoženjska). Tudi aktivna legitimacija je definirana s sklicevanjem na civilni pravdni postopek (101. člen ZKP). Omenjeni zahtevek se v kazenskem postopku (v okviru t.im. adhezijskega postopka) obravnava le zato, ker je nastal zaradi kaznivega dejanja in pod pogojem, da se s tem ne bi preveč zavlekel kazenski postopek (prvi odstavek 100. člena ZKP). Sodišče napoti oškodovanca na civilno pravdo s celotnim premoženjskopravnim zahtevkom tudi, če podatki kazenskega postopka ne dajejo zanesljive podlage niti za popolno niti za delno razsojo o njem. Sicer pa sodišče lahko prisodi v sodbi, s katero spozna obdolženca za krivega, oškodovancu premoženjskopравни zahtevek v celoti; lahko pa mu ga prisodi deloma in ga s presežkom napoti na pravdo (drugi odstavek 105. člena ZKP). Civilnopravna narava zahtevka je nadalje razvidna tudi iz tega, da sodišče napoti oškodovanca na pravdo tudi, če izda oprostilno ali zavrnilno sodbo ali če s sklepom ustavi kazenski postopek ali zavrže obtožnico (tretji odstavek 105. člena ZKP). Enako velja tudi za določbo, po kateri smejo obsojenec oziroma njegovi dediči zahtevati samo v pravdi, da se spremeni pravnomočna sodba kazenskega sodišča, s katero je bilo odločeno o premoženjskopravnem zahtevku; to pa le tedaj, če so podani pogoji za obnovo po določbah, ki veljajo za pravdni postopek (drugi odstavek 108. člena ZKP).

Vloga oškodovanca je torej v zvezi s premoženjskopravnim zahtevkom omejena na njegov »pravni interes«, torej na njegovo lastno oškodovanje. V tem okviru lahko oškodovanec predlaga tudi začasno zavarovanje premoženjskoprnega zahtevka, in sicer že v predkazenskem postopku, če že takrat uveljavlja premoženjskopравни zahtevek (109. člen ZKP). Gre za enega izmed t.im. stvarnih omejevalnih ukrepov, ki predstavljajo poseg v pravico do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave.

V morebitnem kasnejšem civilnem pravdnem postopku pa je sodišče vezano na pravnomočno obsodilno sodbo, izdano v kazenskem postopku, samo glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca – kadar temelji tožbeni zahtevek na istem dejanskem stanju, na podlagi katerega je že bilo odločeno v kazenskem postopku (14. člen ZPP).

V primeru, ko bi sodišče o zahtevku že odločilo v pravdnem postopku in bi odločitev postala pravnomočna, za tem pa bi sodišče izdalo kazensko obsodilno sodbo, ki bi prav tako postala pravnomočna, pa je v 11. točki 394. člena ZPP predviden obnovitveni razlog, ki omogoča odpravo oziroma spremembo odločitve v pravdnem postopku. Če je namreč prišlo do pravnomožne sodne odločbe kazenskega sodišča, ki temelji na istem dejanskem stanju kot sodna odločba, na podlagi katerega je že bilo odločeno v pravdnem postopku, je tudi v takem primeru sodišče vezano na pravnomožno obsodilno sodbo, izdano v kazenskem postopku, vendar tudi v tem primeru samo glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca.

Odločanje o premoženjskopravnem zahtevku je torej prvenstveno civilnopravna zadeva, o kateri je ob obstoju zakonsko določenih predpostavk možno odločati v okviru kazenskega postopka. Lahko pa se zgodi tudi, da je o takšnem odškodninskem zahtevku odločeno v okviru civilne pravde, bodisi zato, ker kazenskega postopka iz različnih razlogov ni bilo, bodisi zato, ker se je tako odločil oškodovanec oziroma ga je na civilno pravdo napotilo kazensko sodišče. Vsekakor pa odločanje o odškodninskem zahtevku ni enako odločanju o krivdi, četudi ima slednje določene posledice za pravdni postopek, kadar je škoda nastala na podlagi kaznivega dejanja.

Vlada ne razpolaga s podatki o tem, v koliko kazenskih zadevah so bili obdolženci spoznani za nedolžne, a so morali škodo povrniti na podlagi sodbe v civilnem postopku.

V zvezi z delovanjem policije oziroma Nacionalnega preiskovalnega urada (NPU) pa Vlada pojasnjuje, da Policija svoje delo opravlja avtonomno, zakonito in strokovno, o svojih aktivnostih v predkazenskih postopkih pa v skladu z določili ZKP in Uredbe o sodelovanju državnega tožilstva, policije in drugih pristojnih državnih organov in institucij pri odkrivanju in pregonu storilcev kaznivih dejanj ter delovanju specializiranih in skupnih preiskovalnih skupin,⁴ obvešča državnega tožilca. Nacionalni preiskovalni urad pa prevzema preiskave kaznivih dejanj skladno z internimi akti policije.

Glede enake obravnave (s strani pravosodnih organov) Vlada nadalje pojasnjuje, da gre za ustavni standard, ki izhaja iz 22. in 14. člena Ustave in ki ga v okviru ustavnih pritožb v konkretnih zadevah presoja tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije (pri ustavnosodni presoji predstavlja enega najbolj pogosto uporabljenih členov Ustave). Gre torej za vprašanje, ki (naj) se razreši v okviru konkretne sodne oziroma ustavnosodne presoje (vsi sodniki so namreč pri svojem odločanju vezani zlasti na Ustavo, ne le na zakone – 125. člen Ustave). Vlada pa sicer ne sme komentirati konkretnih zadev, o katerih odločajo sodišča Republike Slovenije, saj ji to preprečujejo ustavno načelo delitve oblasti (drugi stavek drugega odstavka 3. člena Ustave), ustavno določena neodvisnost sodnikov (125. člen Ustave), ustavno določena neodvisnost sodišč (prvi odstavek 23. člena Ustave) ter spoštovanje samostojnosti državnega tožilstva (135. člen Ustave).

⁴ Uradni list RS, št. 83/10 in 28/21.